

950522-1

(Po diskusi v Heidelbergu 20.5.95.) Názor, že filosofie je pro teologii jen partnerskou disciplínou (resp. jednou z partnerských disciplín) je principiálně neudržitelný. Ještě neudržitelnější je poukaz k tomu, že citovaný (mnou) výrok Barthův o tom, jak theolog, jakmile otevře ústa, už je ve filosofii, platí stejně pro všechny obory a vůbec pro každého člověka (rozdíl že je jenom v úrovni). Především je tu odlišná situace vědeckého specialisty: ten má, musí vědět, co dělá, když vědecky pracuje; míra vědeckosti jeho práce je podmíněna či spíše dána jeho schopností kriticky kontrolovat způsob a postup svého myšlení. U theologa k tomu navíc přistupuje zvláštní postavení teologie ve vztahu k vědám, což ovšem vyžaduje podrobný výklad o tom, jak „předmětem“ teologie není a nemůže být žádný před-mět, resp. že Bůh či spíše zjevení apod. není žádným předmětem (ani „danou“ skutečností) a nemůže tak být chápáno. Kontrola způsobu a postupu myšlení je už jenom proto ještě mnohem náročnější než u ostatních „věd“. Argument nejvyšší závažnosti však spočívá v tom, že teologie jednak historicky vznikla (byla ustavena) jako filosofická obrana proti některým vnitřním tendencím samotné (řecké) filosofie, tedy že filosofické prvky a momenty se nedostávají do teologie jen nevlastně, jen jako omyl či cizí příměs, ale jsou od teologie neoddělitelné, i když s nimi theolog musí vždy znovu zápasit a i když musí vždy znovu usilovat o to, aby je měl pod kontrolou. Mohli bychom se snad pokusit o nějaké metafory: teologie je odkázána na život v symbióze s (nějakou) filosofií, teologie bez filosofie je nemožná (asi jako je nemožný izolovaný život houby, která v lišejníku žije v symbióze s určitou řasou, i když právě toto přirovnání poněkud kulhá). Filosofie si velmi brzo osvojila jakési úvahy kriticko-theologické, tj. ustavila ve svém rámci tzv. filosofickou teologii. Je otázka, zda je vůbec možná filosofie, která je zcela zbavena theologických složek. Ovšem právě ony filosoficko-theologické složky jsou pro filosofickou interpretaci evangelia (resp. křesťanské zvěsti) nepoužitelné. Dlouhodobý dialog řeckých a hebrejských (později křesťanských) myšlenkových tradic inspiroval celou řadu kroků v evropském filosofickém myšlení, kterými se jak jeho celkový způsob, tak nejrůznější jeho postupy proměnily do té míry, že se teologie na jedné straně musela vždy znovu vymezovat vůči takto proměňované filosofii, ale na druhé straně se v rozhovoru a spolupráci s některými filosofiemi mohla cítit nejen uvolněněji, ale zejména více jakoby „doma“ nebo přinejmenším blíže svému „domovu“, k němuž ostatně ani sama teologie nemůže leč mířit, jsouc stále jakoby na pochodu, na cestě jako poutník a na každé zastávce jako příchozí. Totéž však platí také pro filosofii: philosophia perennis neexistuje a z principiálních důvodů není možná ani myslitelná.

(Písek, 950522-1.)